

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-22>

УДК 369.06

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

FEATURES OF IMPLEMENTATION OF STATE FINANCIAL CONTROL IN HEALTHCARE INSTITUTIONS

Петрушка Олена Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2065-8825>

Сидор Ірина Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4410-7083>

Petrushka Olena, Sydor Iryna
West Ukrainian National University

Стаття присвячена питанням виявлення особливостей здійснення фінансового контролю у вітчизняних медичних закладах. Автором досліджуються основні проблеми організації фінансового контролю, їх групування, розглядається специфіка системи фінансового контролю загалом. Визначено основні завдання та задачі, які ставляться перед державним фінансовим контролем у сфері медичного обслуговування. У статті розкрито алгоритм проведення державного фінансового контролю, визначено основні етапи його реалізації. Представлена методика фінансового контролю з системою правил та процедур, які необхідно виконувати у процесі планування, проведення та оформлення результатів контрольного заходу. Окреслено пропозиції щодо вдосконалення діяльності державних контролюючих органів, які сприятимуть ефективно здійснювати контроль за використанням державних фінансових ресурсів у медичній галузі.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, ефективність використання бюджетних коштів, фінансовий контроль закладів охорони здоров'я.

The article is devoted to identifying the specifics of financial control in medical institutions of Ukraine. The author examines the main problems of the organization of financial control, their grouping, and considers the specifics of the financial control system in general. The first group of problems consists of issues related to the weak regulatory framework that regulates the implementation of financial control in the field of health care. This group consists of such legal deficiencies as the lack of clear legal certainty of the powers of controlling bodies, the uncertainty of the range of objects of financial control, the lack of an algorithm and the procedure for responding to detected violations of both bodies and objects of control, low efficiency of the adoption of regulatory legal acts. The second group of problems consists of problems related to the shortcomings of the work of financial control bodies. This group includes such problems as: insufficiency and illegality of measures for the implementation of the revenue part of the budget, collection of tax fees, establishment of various benefits and exemption from payment of payments, growing debt to the budget, non-fulfillment of requirements regulated by legislation. The main tasks and tasks facing the state financial control in the field of medical services are determined. The article describes the algorithm of state financial control, defines the main stages of its implementation. Preparatory (preliminary), in the framework of which a plan and program for conducting a control measure are drawn up based on a preliminary study of the received materials about the object of state financial control in the field of health care. The main (current) stage involves working at the object and identifying violations, shortcomings and problems in its activity and assessing the achievement of established criteria and indicators. The final (next) stage includes the development of proposals to improve the efficiency of the facility's activities for the purpose of state financial control in the field of medical care. Proposals for improving the activities of state control bodies are outlined, which will contribute to effective control over the use of state financial resources in the medical field.

Keywords: state financial control, efficiency of use of budget funds, financial control of health care institutions.

Постановка проблеми. Роль охорони здоров'я полягає у забезпеченні добробуту населення, задоволенні його потреб у високоякісних та доступних медичних послугах, збереженні його фізичного та ментального потенціалу, який сприятиме росту продуктивності праці і водночас, зростання ВВП у країні. Сучасні деструктивні зміни в економіці негативно впливають на всі сфери соціального та економічного розвитку суспільства, включаючи і медичне обслуговування населення.

Для більш глибокого вивчення проблем у системі медичного обслуговування населення та їх успішного вирішення, необхідно сформулювати ефективну методику оцінки якості послуг сфери обов'язкового медичного страхування (ОМС) та фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів закладами охорони здоров'я. При цьому роботу з удосконалення організації фінансового контролю необхідно починати з виявлення існуючих недоліків, що обмежують досягнення поставлених завдань, а також факторів, які викликають ці проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії і практики державного фінансового контролю в медичній сфері внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А. Амран [7], А. Бабиц [6], М. Поддубная [5], А. Саркар [1], І. Труш [3], О. Шевчук [2], І. Якимчук [4] та ін. Згадані науковці здійснювали дослідження стосовно проблем організації фінансового контролю, методики його проведення, шляхів удосконалення задля досягнення соціального та економічного ефектів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на численні дослідження у цій сфері, проблематика дослідження організації державного фінансового контролю у закладах охорони здоров'я залишається актуальною і надалі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити основні проблеми організації фінансового контролю в лікувальних закладах, визначити його основні завдання та задачі, а також розкрити методику реалізації державного фінансового контролю у медичній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий контроль у системі охорони здоров'я має свою специфіку, яка відображається в його цілях та завданнях. Сьогодні спостерігається взаємозв'язок двох секторів медичної галузі – державної та приватної, що визначає характер надходження фінансу-

вання. Основною проблемою методики проведення державного фінансового контролю у сфері ОМС є її орієнтація на методи контролю ефективності [1, с. 114], що звужує коло досліджуваних питань та не охоплює параметри якості реалізації обов'язкового медичного страхування в Україні.

Проблеми організації фінансового контролю у медичних закладах умовно можна поділити на дві групи. Першу групу проблем становлять питання, пов'язані зі слабкою нормативно-правовою базою, що регламентує здійснення фінансового контролю у сфері охорони здоров'я. Цю групу складають такі правові недоліки як відсутність чіткої законодавчої визначеності повноважень контролюючих органів, невизначеність кола об'єктів фінансового контролю, відсутність алгоритму та порядку реагування на виявлені порушення як органів так і об'єктів контролю, низька оперативність прийняття нормативно-правових актів, що регулюють діяльність щодо здійснення фінансового контролю, а також відсутність чітких внутрішніх стандартів складання нормативно-правових актів, відірваність стратегічного фінансового контролю від поточного фінансового контролю та ін.

Другу групу проблем складають проблеми, пов'язані із недоліками роботи органів фінансового контролю. До цієї групи належать такі проблеми, як: недостатність та непрапомірність заходів щодо виконання доходної частини бюджету, збір податкових зборів [2, с. 157–161], встановлення різних пільг та звільнення від сплати платежів, зростаюча заборгованість перед бюджетом, невиконання вимог, регламентованих законодавством.

Тому, основною метою фінансового контролю у сфері охорони здоров'я є дотримання законності та ефективності використання бюджетних та позабюджетних фінансових ресурсів, їх цільове використання [3, с. 143], для забезпечення принципів економічної ефективності, соціальної справедливості та бюджетної результативності.

На практиці основними завданнями державного фінансового контролю у сфері медичного обслуговування, на нашу думку, є:

- організація та здійснення контролю над своєчасним виконанням дохідної та видаткової статей бюджету медичних установ за обсягами, структурою та цільовим призначенням;

- оцінка ефективності діяльності медичних установ щодо доцільності використання коштів бюджету;

– виявлення резервів зростання доходної бази бюджетів медичних установ та зниження видаткової частини бюджету;

– аналіз виявлення відхилень від встановлених показників бюджету та підготовка пропозицій на їх усунення, а також на вдосконалення бюджету загалом [4, с. 37];

– виявлення фінансових зловживань у сфері бюджетних та міжбюджетних відносин;

– покращення бюджетної та податкової дисципліни;

– проведення профілактичних заходів з метою підвищення фінансової дисципліни закладів охорони здоров'я.

На практиці основними задачами фінансового контролю у сфері виконанням обсягу державних завдань в системі охорони здоров'я є наступні:

1) визначення відповідності фактичних значень показників обсягу медичних послуг, наданих установою, плановим значенням;

2) аналіз причин відхилення фактичного обсягу наданих послуг медичним закладом до його планових показників, встановлених програмою державних завдань;

3) вжиття заходів щодо забезпечення виконання встановлених у державному завданні показників, що характеризують обсяг державних послуг [5, с. 57].

Реалізація державного фінансового контролю у сфері обов'язкового медичного страхування відповідно до його видів відбувається у три етапи.

1. Підготовчий (попередній), у рамках якого на основі попереднього вивчення одержаних матеріалів про об'єкт державного фінансового контролю у сфері охорони здоров'я складаються план та програма проведення контрольного заходу. У плані чітко зазначаються критерії та показники ефективності, які повинні мати кількісну оцінку та відповідати меті державного фінансового контролю у сфері ОМС. На даному етапі контрольна група під час перевірки вивчатиме наступне коло питань: кількість громадян, яким було надано медичну допомогу, у тому числі за рахунок бюджетів різних рівнів, суми затвердженого фінансування на соціальні виплати та утримання медичних закладів, оцінку ступеня фінансування витрат, законність діяльності лікувальних закладів у частині укладання контрактів із держзакупівель, касові та банківські операції, штатний розпис та відповідність оплати праці працівників, стан бухгалтерського обліку та звітності і ін. Попередній контроль безпосередньо впливає як на

об'ємні показники послуг (виконаних робіт), так і, відповідно, на обсяг фінансового забезпечення.

2. Основний (поточний) етап передбачає роботу на об'єкті та виявлення порушень, недоліків та проблем у його діяльності та оцінку досягнення встановлених критеріїв та показників. Також у ході даного етапу проводиться причинно-наслідковий аналіз порушень, недоліків, проблем та причин недосягнення встановлених цілей критеріїв, показників. Фінансовий контроль медичних установ на цьому етапі доцільно розпочинати з аналізу обліково-звітної документації, оцінки результатів попередніх перевірок та ступеня виконання рекомендацій щодо усунення виявлених порушень, узагальнення їх результатів та визначення конкретних завдань перевірки [6, с. 525]. За результатами поточного контролю управління охорони здоров'я може приймати рішення про коригування державного завдання медичному закладу у бік як зниження обсягів та зменшення асигнувань, так і їх збільшення, якщо зазначені зміни не ведуть до збільшення загального обсягу бюджетних асигнувань на надання медичних послуг, передбачених у бюджеті на поточний фінансовий рік.

3. Підсумковий (наступний) етап включає розробку пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності об'єкта. За підсумками фінансового контролю формується звіт, який містить висновки, рекомендації щодо усунення недоліків, а також перелік практичних заходів для усунення виявлених недоліків та вирішення виявлених проблем. Наступний контроль здійснюється переважно у вигляді виїзних контрольних заходів, спрямованих на фактичне підтвердження представлених раніше звітних даних. Даний вид контролю безпосередньо впливає на оцінку ефективності діяльності керівника та фінансовий стан лікувального закладу.

Загалом представлена методика державного фінансового контролю у сфері обов'язкового медичного страхування містить основні правила та процедури, які необхідно виконувати у процесі планування, проведення та оформлення результатів контрольного заходу [7, с. 221–224]. Вона визначає порядок вибору об'єктів перевірок, їх попереднього вивчення, підготовку програми перевірки, формулювання її цілей та питань, а також розроблення критеріїв оцінки ефективності, а також алгоритм проведення контролю за витрачанням бюджетних коштів,

підготовку висновків та рекомендацій щодо його результатів.

Висновки. Проведений аналіз підтверджує гіпотезу про те, що в теорії та практиці управління фінансовий контроль закладів охорони здоров'я є складовим елементом усієї системи фінансової діяльності держави, тому підхід до пошуку шляхів вирішення проблем організації медичної діяльності має бути єдиним для вирішення проблем організації фінансового контролю. Отже, для формування розвинутої системи фінансового контролю слід вжити ряд важливих кроків: сформувати системну

та завершену нормативно-правову базу, провести реформу в організаційних структурах фінансового контролю, сформувати нову систему процедур контролю, методичну базу, організувати відповідну інформаційну панель, забезпечити матеріально-технічне, соціально-побутове та фінансове функціонування контролюючих органів. Дотримання вищезазначених вимог сприятиме ефективному розвитку державного фінансового контролю в Україні, раціональному розподілу фінансових ресурсів медичних закладів, а також створуватиме резерви для їх зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Sarkar A. Blockchain in healthcare system: Security issues, attacks and challenges. *Intelligent Systems Reference Library*. 2021. Vol. 203. P. 113–133.
2. Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні : монографія / О. А. Шевчук. Ірпінь : Університет ДФС України. 2016. 378 с.
3. Труш І. Є Державний фінансовий контроль в умовах економічних трансформацій. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 14. С. 141–144.
4. Якимчук І. М. Державний фінансовий контроль в Україні та перспективні напрями його вдосконалення. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 34–39.
5. Поддубная М. Н., Петросян А. М. Особенности финансового контроля медицинских учреждений. *International Journal of Humanities and Natural Sciences*. 2022. № 4(67). С. 10–110.
6. Бабич А. А. Методика здійснення державного фінансового контролю в сфері обов'язкового медичного страхування. *Індустріальна економіка*. 2022. № 3. С. 523–528.
7. Amran A., Lee S. P., Devi S. S. The influence of governance structure and strategic corporate social responsibility toward sustainability reporting quality. *Business Strategy and the Environment*. 2014. Vol. 4 (23). P. 217–235.

REFERENCES:

1. Sarkar A. (2021) Blockchain in healthcare system: Security issues, attacks and challenges. *Intelligent Systems Reference Library*. Vol. 203. P. 113–133.
2. Shevchuk O. A. (2016) *Systema derzhavnoho finansovoho kontroliu: formuvannia ta rozvytok v Ukraini: monohrafiya* [System of state financial control: formation and development in Ukraine: a monograph]. Irpin: Univer-sytet DFS Ukrainy, p. 378. (in Ukrainian)
3. Trush I. (2017) Derzhavnyi finansovyi kontrol v umovakh ekonomichnykh transformatsii [State financial control in the conditions of economic transformations]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 14, pp. 141–144. (in Ukrainian)
4. Iakymchuk I. M. (2021) Derzhavnyi finansovyi kontrol v Ukraini ta perspektyvni napriamy yoho vdoskonalennia [State financial control in Ukraine and promising directions for its improvement]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 7, pp. 34–39. (in Ukrainian)
5. Poddubnaia M. N., Petrosian A. M. (2022) Osobennosti fynansovoho kontroliia medytsynskykh uchrezhdenyi [Features of financial control of medical institutions]. *International Journal of Humanities and Natural Sciences*, vol. 4(67), pp. 10–110. (in Russian)
6. Babych A. A. (2022) Metodyka zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v sferi oboviazkovooho medych-noho strakhuvannia [Methodology of state financial control in the field of compulsory health insurance]. *Industrialna ekonomika*, vol. 3, pp. 523–528. (in Ukrainian)
7. Amran A., Lee S. P., Devi S. S. (2014) The influence of governance structure and strategic corporate social responsibility toward sustainability reporting quality. *Business Strategy and the Environment*, vol. 4 (23), pp. 217–235.